Diputació de Girona / Oficina de Difusió

Restauració d'una torre de la muralla medieval de Roses (Alt Empordà)

Torre de la **muralla medieval de Roses**

Diputació de Girona
Àrea de Cultura, Noves Tecnologies, Esports i Benestar
Monuments

Diputació de Girona
www.ddgi.cat

Ajudem el teu ajuntament

Restauració d'una torre de la muralla medieval de **Roses**, Alt Empordà

Torre de la **muralla medieval de Roses**

Història

La fundació del monestir benedictí de Santa Maria de Roses a finals del segle X comportà que el nou cenobi es dotés ràpidament d'unes primeres defenses. Aquestes, inicialment, només englobaven el clos monàstic pròpiament dit, raó per la qual al cap d'un temps esdevingueren insuficients, ja que aviat es formà un reduït nucli d'hàbitat a ponent, entre el monestir i l'actual riera de la Trencada, que calgué protegir amb una nova fortificació.

Aquest segon recinte, que ja estava plenament consolidat al tombant dels segles XII i XIII, estava flanquejat per torres de planta quadrangular que, malauradament, no s'han conservat, i presentava un perímetre irregular pel fet d'haver d'encabir en el seu interior la vella fortificació del monestir i la nova població. No obstant això, era prou poderós per poder resistir el setge al qual el sotmeté Jaume I, durant una revolta nobiliària en què estava implicat el comte d'Empúries (1274 i 1275), o perquè, alguns anys després, durant l'anomenada croada contra Catalunya del monarca francès Felip l'Ardit (1285), el port de Roses fos la base principal de la seva flota al sud dels Pirineus.

Entre finals del segle XIII i principis del següent, però, aquest recinte es mostrà insuficient, i la vila s'envoltà d'una nova muralla de planta allargassada i rectangular flanquejada per dotze torres: tres de quadrades i nou de rodones, en combinar-se les de la fortificació precedent amb les de l'ampliació. En concret, cinc de les noves torres, entre les quals es troba la que ha estat objecte d'aquesta restauració, foren bastides en el llenç de mar, la qual cosa denota la importància que es donava a aquest sector. Sens dubte, cal imputar aquesta ampliació a la importància creixent que tingué la vila com a port del comtat d'Empúries, ja que era el principal lloc d'ancoratge i base de les activitats marítimes i militars d'aquest estat medieval un cop es traslladà la capital comtal, a principis del segle XI, a Castelló d'Empúries.

A la segona meitat del segle XIV i durant el XV es feren nombroses obres per adequar el conjunt a un context de creixent conflictivitat interna, lluites entre el comte d'Empúries i el de Barcelona, conflictes amb els remences, guerra civil entre el monarca Joan II i les institucions catalanes (1462-1472), etc. Per això, es repararen les fortificacions existents, es bastí una torre externa per protegir la zona del port i s'adaptà el conjunt als avenços de la poliorcètica, com ho indica clarament l'existència d'espitlleres per a l'ús d'armes de foc a la base de diverses torres.

Tot i així, durant el segle XVI, la fortificació quedà totalment obsoleta, com ho demostraren de manera fefaent les amenaces que patí per part de pirates de Barbaria (el Magreb actual), que sota la bandera turca feren nombroses incursions a la costa peninsular. L'obligació d'adequar la població per fer front a aquests nous perills i condicionar el port rosinc per fer de cap de pont vers les possessions italianes de la monarquia dels Habsburg comportà que s'alcés l'actual fortalesa, que substituí i, en bona part, eliminà l'antiga muralla medieval. Les fortificacions d'aquest període que no foren enderrocades es readaptaren a noves funcions, com succeí amb diverses de les seves torres, que foren cobertes amb una mena de cúpula troncocònica i reconvertides en polvorins improvisats. Per sort, no fou el cas de la que ha estat objecte d'aquesta restauració, que fou respectada, probablement perquè seguí en ús com a lloc de guaita a causa de la seva situació i alçària.

Finalment, la darrera intervenció que afectà el conjunt fortificat medieval, i en especial la torre esmentada, es produí a principis del segle XIX, amb posterioritat a la voladura dels baluards de la fortalesa per part de l'exèrcit napoleònic a finals de la Guerra del Francès (1808-1814), quan es reparà mínimament el baluard de Sant Joan (l'únic que no havia estat volat) i es tancà interiorment amb un petit recinte d'obra que feia servir la torre com a cantonada nord-est.

Imatges de la torre abans de la restauració

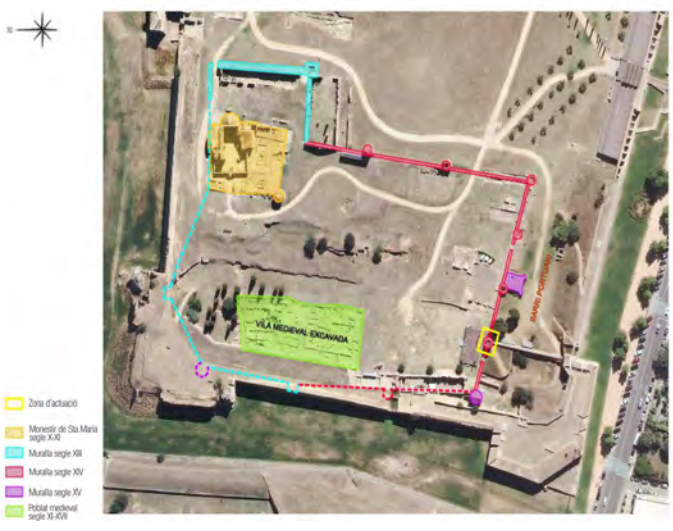

Recintes fortificats (segles XI-XV)

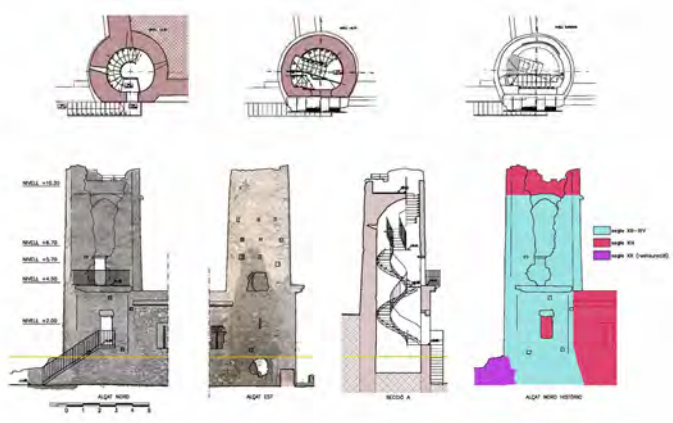

Evolució històrica de les muralles de la vila medieval i torre

Obres de restauració

Fitxa Tècnica

Execució i pressupost:
Any: 2015-2016
Pressupost: 97.225,73 €

Direcció tècnica

Arquitecte:
Lluís Bayona i Prats

Arquitecte tècnic:
Elisa Llenas i Torrent

Arquitecte col·laborador:
Carles Victòria i Planas

Historiador:
Lluís Buscató i Somoza

Diputació de Girona
Àrea de Cultura, Noves Tecnologies, Esports i Benestar
Monuments

Ajuntament de Roses

Arqueòlega directora:
Anna Augé i Santeugini

Delineació:
Lluís Prat i Busquets

Coordinador de Seguretat i Salut:
Martí Tarrés i Barnada

Construcció:
Construccions Guardiola

Col·laboració:
Ajuntament de Roses
Diputació de Girona

Restauració

Tal com s'ha esmentat, la torre objecte d'aquest projecte de restauració ha conservat bona part de la seva estructura original; per això esdevé un edifici bàsic, atès que permet copsar com era, durant la seva darrera fase d'ús, la muralla de la vila medieval. Conscient d'aquest fet i preocupat pel seu estat de degradació, doncs, l'Ajuntament de Roses sol·licità al Servei de Monuments de la Diputació de Girona la redacció i direcció tècnica d'un projecte de protecció, amb el qual s'ha pretès assegurar tant la conservació de la torre com el gaudi per al conjunt de la ciutadania.

Estructuralment, la construcció té una planta semicircular en la part exterior i parcialment recta en el punt on connecta amb la resta de la fortificació. Interiorment es dividia en quatre nivells, que es devien comunicar per escales de fusta. L'inferior, sense entrada directa des de l'exterior, devia servir de magatzem. En el primer pis s'obria la porta d'accés, de mides reduïdes, a la qual es devia accedir per una escala feta de materials peribles, fàcil d'enretirar en cas de necessitat. En els murs d'aquest nivell hi havia tres espitlleres. Tot just al damunt, en el segon pis, s'obria una segona porta que comunicava amb el pas de ronda de la muralla, alhora que s'hi endevinen dues obertures laterals, a dreta i esquerra, que probablement foren també espitlleres. Finalment, el pis superior està sostingut per una volta d'obra en la qual hi ha una obertura que permet accedir-hi. De fet, aquí trobem l'únic element que sembla haver estat reformat totalment: el parapet superior, refet en una data relativament recent, com sembla que indiquen els materials reaprofitats d'altres construccions emprats en la seva construcció.

Les obres es van iniciar amb la consolidació de la torre, que en els paraments presentava esquerdes importants, les quals feien témer per la seva estabilitat. En primer lloc, doncs, es tancaren aquestes i es consolidaren els paraments exteriors, per evitar despreniments de materials. Concretament, fou d'una gran importància la neteja i el reforç estructural de la volta superior, que estava oberta per múltiples esquerdes i amenaçava de col·lapsar-se. Alhora, per evitar la confusió entre els elements originals, atès que els tancaments es feren amb pedra i morter similars als originals, es delimità clarament la part nova de la vella mitjançant una línia de malla plàstica de color visible.

Un cop feta aquesta primera actuació, s'adequà per a la visita mitjançant la instal·lació d'una escala interior. La idea d'habilitar-hi un accés respon a la voluntat de fer entenedor el conjunt medieval, perquè la visita a l'interior de la torre permet tenir una imatge més clara de l'alçària original del conjunt i dels seus diversos nivells (pas de ronda i parts superiors de les torres). A més, des de dalt de tot es té una visió general de la vila medieval i del seu circuit murat que, fins ara, era inexistent. Això, doncs, justificava plenament la instal·lació d'una escala d'accés, malgrat que suposava fer un nou nivell a l'accés, situat al primer pis. La causa d'això era la impossibilitat de recuperar l'original si es volia que s'adeqüés mínimament a la normativa actual i resultés practicable per al màxim de visitants possible. En concret, calgué retallar la porta d'entrada, que estava paredada, perquè tenia una alçària només d'un metre trenta. Tot i així, es mantingué la llinda original i s'aprofità que no hi havia marxapeu per allargar-la per baix. Igualment, a l'accés a la coberta, malgrat mantenir-se l'obertura original existent a la volta, calgué retallar-la per baix per permetre-hi el pas.

Fora d'aquestes actuacions, obligades si es volia fer accessible, la rehabilitació ha estat absolutament respectuosa amb l'edifici i el seu entorn més immediat; s'ha evitat afegir-hi elements nous que l'emmascarin i li facin perdre l'originalitat, atès que és precisament aquesta la que dóna sentit a la rehabilitació i la justifica.